

**SCIENCE**  
**PROBLEMS.UZ**

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences  
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar  
fanlarning dolzarb  
muammolari**

Son 9 Jild 4

**2024**

# **SCIENCEPROBLEMS.UZ**

## **ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

*№ 9 (4) - 2024*

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-  
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

**ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES**

**ТОШКЕНТ-2024**

## **БОШ МУҲАРРИР:**

Исанова Феруза Тулқиновна

## **ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:**

### *07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:*

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

### *08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:*

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

### *09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:*

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулв Жамолддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

### *10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:*

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

#### 12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

#### 13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохид Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

#### 19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

#### *22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:*

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пулатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

#### *23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР*

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

---

### **ОАК Рўйхати**

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

---

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари**” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

**Муассис:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

### **Таҳририят манзили:**

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:  
[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

**Боғланиш учун телефонлар:**  
(99) 602-09-84 (telegram).

## MUNDARIJA

### 07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xaynazarov Baxromjon Baxtiyorovich</i> RIVOJLANGAN O'RTA ASRLARDA PIRENEY YARIM OROLIDAGI KORTESLARNING JAMIYAT HAYOTIDAGI O'RNI .....	10-14
<i>Azizbek Xolliyev</i> XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA ROSSIYA TOG'-KON SANOATIDA BRITANIYA SARMOYASINING TUTGAN O'RNI .....	15-20
<i>Mahkamov Abdiqayum Mahkamovich</i> SUDYALAR OLIY KENGASHINING SUDYALAR KORPUSINI SHAKLLANTIRISHDA TUTGAN O'RNI (TARIXIY TAHLIL) .....	21-25
<i>Eshimov Shaxridin Xujayorovich</i> SUD – HUQUQ TIZIMIDAGI TARG'IBOTCHILIK FAOLIYATI VA MA'NAVIY – MA'RIFIY ISHLAR (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA) .....	26-31
<i>Намазова Умида Нормурадовна</i> ИЛК ЎРТА АСРЛАР СУҒДДА НИКОҲ: ШАКЛЛАНИШИ, ТАРИХИЙ ИЛДИЗЛАРИ ВА ХУСУСИЯТЛАРИ .....	32-41
<i>Самадов Искандар Исмамович</i> ХОРАЗМ ХАЛҚ СОВЕТ РЕСПУБЛИКАСИ (ХХСР)ДА ЕР-СУВ МАСАЛАСИ .....	42-48
<i>Rustamova Madina Musoqulovna</i> SAMARQAND VILOYATI XOTIN-QIZLARNING ILM-FAN, TA'LIM VA INNOVATSIYALARGA QO'SHGAN HISSASI .....	49-56
<i>Jiyanbekova Sharofat Abdikaharovna</i> SOVET DAVRIDA KITOB TAQIQLARIGA NISBATAN O'ZIGA XOS SENZURA AMALIYOTLARI... ..	57-64
<i>Tursunov Javlonbek Akrom o'g'li</i> MUQADDAS QADAMJOLAR. SAMARQAND SHAHRINING TARIXIY TOPONOMIYASINING MUHIM TARKIBIY QISMI .....	65-68

### 08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Tolipova Baxtigul</i> MAMLAKAT OZIQ-OVQAT SANOATIGA YO'NALTIRILGAN INVESTISIYALARNING EKONOMETRIK TAHLILI .....	69-77
<i>Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA PUL-KREDIT SIYOSATI KO'RSATKICHLARI TAHLILI ....	78-83
<i>Амбарцумян Анастас Алексеевич, Хасанова Руфина Раисовна</i> ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ .....	84-96
<i>Meliyeva Nargiza Eshboyevna</i> INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA RIVOJLANGAN DAVLATLARING TAJRIBASI ....	97-104

<i>Исраилов Рустам Ибрагимович</i> КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ .....	105-109
<i>Jumaniyazov Inomjon To'raevich</i> APPLICATION OF ESG PRINCIPLES IN THE ACTIVITIES OF SOVEREIGN INVESTMENT FUNDS .....	110-120
<i>Amonov Navro'zxon Saloxiddin o'g'li</i> MINTAQAVIY MEHNAT BOZORIDAGI ISHCHI KUCHIGA TALAB VA TAKLIFNI ISTIQBOLLASHTIRISH YO'LLARI .....	121-129
<i>Mirxamidova Zahinabonu Mirxamid qizi</i> ROBOTLASHTIRISH DAVRIDA MEHNAT BOZORINING O'ZGARISHI: TO'RTINCHI SANOAT INQILOBI MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI.....	130-138
<i>Kalbayev Muratbay Aytbaevich</i> AYLANMA MABLAG'LARNI TAHLIL QILISH METODOLOGIYASI .....	139-144
<b>09.00.00 – FALSAFA FANLARI</b>	
<i>Ernazarova Yorqinoy Ollaberganovna</i> RIVOJLANGAN DAVLATLARDA KADRLAR XIZMATINI TASHKIL ETISH: ODOB-AXLOQ QOIDALARI VA KASBIY MADANIYAT TALABLARIGA RIOYA ETILISHINI TA'MINLASH MEKANIZMLARI .....	145-155
<i>Ahrorova Shahlo O'rinboyevna</i> GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY QADRIYATLARNING TAKOMILLASHUVI JARAYONI .....	156-161
<i>Рахманов Баҳодир</i> АЛИШЕР НАВОЙЙ КОМИЛ ИНСОН КОНСЕПСИЯСИДА СИНЕРГЕТИК ҲОЯЛАР ИНЪИКОСИ .....	162-170
<i>Нуралиева Насиба Ахмадуловна</i> ЖАДИД МУТАФАККИРЛАРИ ИЖОДИДА ТАРБИЯГА ОИД ҚАРАШЛАРНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ .....	171-176
<b>10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI</b>	
<i>Fayzulloev Otabek Muhammadovich</i> KATTALAR FOLKLORINING TARKIBIY QISMI – BOLALAR FOLKLORI HAQIDA.....	177-184
<i>Тоқимбетова Гулбахор Абатбаевна</i> ЎЗБЕК-ҚОРАҚАЛПОҚ АДАБИЁТШУНОСЛИГИДА ИРФОНИЙ ОБРАЗЛАР .....	185-190
<i>Yusupova Sadokat Alijon qizi</i> “BOBURNOMA”NING YAPONIYADA O'RGANILISHI .....	191-197
<i>Xudoyberdiyeva Gulmira Allaberdi qizi</i> JAHON TILSHUNOSLIGIDA POLISEMIYA HODISASIGA LINGVISTIK YONDASHUV (RUS VA INGLIZ TILSHUNOSLIGI MISOLIDA) .....	198-201
<i>Tangriyev Valisher Azamovich</i> SOMATIK IFODALAR ORQALI BERILGAN PARALINGVISTIK VOSITALARNING QIYOSIY TADQIQI: “ANOR” HIKOYASI MISOLIDA .....	202-206

<i>Abulova Zilola Azimovna</i> INGLIZ AFORIZMLARINING TARKIBIDA BIR JUMLA HAMDA QO'SHMA GAPLAR BILAN IFODALANGAN AFORIZMLAR XUSUSIYATLARI .....	207-201
<i>Qurbonova Dilnoza Olimovna</i> TYPES AND FUNCTIONS OF ADVERTISEMENT IN ENGLISH AND UZBEK.....	210-216
<i>Quljanova To'lg'anoy Shodiyor qizi</i> ASQAR MAHKAM IJODIDA BUVI OBRAZINING O'ZIGA XOSLIGI .....	217-221
<i>Babajanova Aziza Rustamovna</i> ABDULLA ORIPOV SHE'RIYATIDA BAHOR MAVZUSINING BADIY TALQINI .....	222-227
<i>Khursanova Laylo Bakhtiyarovna</i> REPRESENTATION OF THE CONCEPT OF "PATIENCE" IN SPECIAL ENGLISH DICTIONARIES .....	228-232
<i>Diyorova Mohlaroyim Xamza qizi</i> O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA SIFAT SO'Z TURKUMI TADQIQI .....	233-238
<i>Samadova Visola Baxtiyor qizi</i> INGLIZ, O'ZBEK VA RUS TILLARIDA ANTONIM KOMPONENTLI FE'L FRAZEOLGIK BIRLIKLARLARNING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI .....	239-242
<b>12.00.00 – YURIDIK FANLAR</b>	
<i>Tўlaganova Gulchexraзахитовна, Гофурова Дилафруз Мурод қизи</i> AЁЛЛАР ТОМОНИДАН СОДИР ЭТИЛГАН ЖИНОЯТЛАРНИ ТЕРГОВ ҚИЛИШНИ РЕЖАЛАШТИРИШ, ЮЗАГА КЕЛАДИГАН ТЕРГОВ ВАЗИЯТЛАРИ ВА ВЕРСИЯЛАРНИ ИЛГАРИ СУРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ .....	243-252
<i>Tosheva Maftuna Anvar qizi</i> INSON A'ZOLARI VA TO'QIMALARINING TRANSPLANTATSIYASI BILAN BOG'LIQ JINOYATLAR .....	253-262
<i>Ikramov Sherzod Raximdjanoich</i> VOYAGA YETMAGAN SHAXSLARNI MODDIY TA'MINLASHDAN BO'YIN TOVLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI .....	263-266
<b>13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI</b>	
<i>Tohirova Mohigul Umir qizi</i> KO'RISHDA NUQSONI BOR SHAXSLARNING IJTIMOY UMIDSIZLIK DARAJASINI PSIXOLOGIK O'RGANISH. (L.I.VASSERMANNING "IJTIMOY FRUSTRATSIYA (UMIDSIZLIK) DARAJASINI DIAGNOSTIKA QILISH METODOLOGIYASI" ASOSIDA) .....	267-274
<i>Nasriddinov Dadaxon Komiljonovich</i> OLY HARBIY TA'LIMDA FIZIKA O'QITISH SAMARADORLIGINI MOBIL ILOVALAR VA ROBOTOTEXNIKA ELEMENTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN OLIB BORILGAN PEDAGOGIK TAJRIBASINOV ISHLARI VA ULARNING NATIJALARI .....	275-281
<i>Xojaniyazova Inkar Jumanazarovna</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA DIDAKTIK MATERIALLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH MASALALARI .....	282-292
<i>Ashurova Marhabo Sayfulloyevna</i> BUXORO JADIDLARI VA YANGI USUL MAKTABLARIDA O'QITISH IMKONIYATLARI .....	293-301



<i>Алимова Нигора Исраиловна</i> ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА В ОБРАЗОВАНИИ И ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ, НАХОДЯЩИХСЯ НА ДЛИТЕЛЬНОМ ЛЕЧЕНИИ .....	302-308
<i>Матажонова Гулноза Каримовна</i> IJTIMOIY FANLARNI TEXNIKA YO'NALISHI TALABALARIGA O'QITISHNING DOLZARB MUAMMOLARI .....	309-313
<i>Axmadjanova Madina Maxmudjon qizi</i> GRAMMATIK MINIMUM VA UNI O'QITISH METODLARI .....	314-319
<i>Norboyev Zafar Abdumuminovich</i> OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA CEFR ME'ZONLARI ASOSIDA YANGI AVLOD DARSLIKLARINI YARATISH TEXNOLOGIYALARI .....	320-323
<i>Axmedova Zuxraxon Tulyanbayevna</i> QO'L TO'PI O'YININING JISMONIY JIHATDAN O'QUVCHILARNING O'QISHNI TUSHUNISHLARIGA TA'SIRI .....	324-329
<i>Юсупова Заррина Курбоновна</i> УНИКАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ И ВЫЗОВЫ В РАЗВИТИИ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ .....	330-334
<i>Ravshanova Xafiza Komilovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARIDA TANQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY ASOSLARI .....	335-340
<i>Nurbayeva Xolniso Uralovna</i> GENDER STREOTIPLAR GENDER MADANIYATNING TARKIBIY QISMI SIFATIDA .....	341-345
<i>Samatova Shohsanam Xolmuhammad qizi</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING TIZIMLI FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH MUHIM PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA .....	346-351
<i>Mustayeva Guliston Bo'riboevna</i> TIBBIY TA'LIMDA AKS ETTIRISH AMALIYOTINING AHAMIYATI: UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANISHGA KO'MAKLASHISH .....	348-356
<i>Ahmedbekova Maxpuzaxon</i> TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA O'QUVCHILAR BILIMINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK VA INNOVATSION JIHATLARI .....	357-362
<i>Utkirov Abbas Meyliyevich</i> ARTIFICIAL INTELLIGENCE IMPACT ON HIGHER EDUCATION QUALITY AND EFFICIENCY .....	363-388
<i>Xodiyeva Gulhayo Hasan qizi</i> BOSHLANGICH SINIF O'QUVCHILARIDA MATEMATIKA FANI ORQALI TANQIDIY-TAHLILIIY HAMDA MA'LUMOTLARNI TAHLIL QILISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI.....	389-393
<i>Maxliyo Qalandarova</i> UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA MATEMATIKA DARSLARIDA O'QUVCILARNING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH SHAKLLARI VA USULLARI.....	394-399

**Received:** 30 August 2024  
**Accepted:** 5 September 2024  
**Published:** 15 September 2024

*Article / Original Paper*

## **CHARACTERISTICS OF APHORISMS EXPRESSED WITH SINGLE SENTENCES AND COMPOUND SENTENCES IN ENGLISH APHORISMS**

**Abulova Zilola Azimovna**

Bukhara State University, Associate professor of interfaculty department of foreign languages

**Abstract.** This article highlights the features of aphorisms expressed by one sentence and compound sentences in the composition of English aphorisms. In addition, the theoretical views of Taylor, Ridout, Whiting, Norrick, Collis, Galperin and the scientific views of the researcher were compared.

Key words: aphorism, English-Uzbek dictionaries, correlative conjunctions, complex conjunctions, Taylor, Ridout, Whiting, Norrick, Collis

## **INGLIZ AFORIZMLARINING TARKIBIDA BIR JUMLA HAMDA QO'SHMA GAPLAR BILAN IFODALANGAN AFORIZMLAR XUSUSIYATLARI**

**Abulova Zilola Azimovna**

Buxoro davlat universiteti, Fakultetlararo chet tillar kafedrasida dotsenti

**Anotatsiya.** Ushbu maqolada ingliz aforizmlarining tarkibida bir jumla hamda qo'shma gaplar bilan ifodalangan aforizmlar xususiyatlari yoritib beriladi. Bundan tashqari, tadqiqotda Teylor, Ridout, Uayting, Norrik, Kollis, Galperinning nazariy qarashlari hamda tadqiqotchining ilmiy qarashlari o'zaro muqoyasa ham qilingan.

**Kalit so'zlar:** aforizm, inglizcha-o'zbekcha lug'atlar, korrelyatsion bog'lanishlar, murakkab bog'lovchilar, Teylor, Ridout, Uayting, Norrik, Kollis

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I9Y2024N28>

Aforizmlar - bu hayot, inson xatti-harakati yoki dunyo haqida umumiy haqiqat yoki tushunchani aks ettiruvchi ixcham va ko'pincha aqlli bayonotlar hisoblanadi. Ular odatda qisqa, esda qolarli va donolikka to'la bo'ladi. Aforizmlar ko'pincha yo'l-yo'riq berish, boshqa nuqtai nazarni taklif qilish yoki qisqa va esda qolarli fikrni uyg'otish uchun ishlatiladi. Ular asrlar davomida adabiyotda, falsafada va kundalik suhbatda mashhur ifoda shakli bo'lib kelgan. Aforizmlarni o'rganishning nazariy jihatlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi adabiyotning ushbu turi haqidagi zamonaviy g'oyalarda bir qator noaniqlik va qarama-qarshiliklarni keltirib chiqarmoqda. Aforizmlarni o'rganish tadqiqot obyektini aniqlashtirish, tahlil qilish usullari va terminologiyasini ishlab chiqish, muammolar doirasini aniqlashni talab qiladigan sohadir.

Aforizmning nutqiy tabiatini aforizm jumllarining sintaktik paradigmaga ega emasligi ham tasdiqlaydi, garchi aforizmlar tuzilgan modellar aksariyat hollarda so'zlarning erkin, o'zgaruvchan birikmalari modellarini takrorlaydi. Biroq ayrim aforizmlar, ya'ni qanotli

birliklarga aylangan aforizmlar lisoniy birliklarga xos bo'lgan ayrim xususiyatlarni namoyon qilishi mumkin:

1) o'zgaruvchanlikka olib keladigan nisbiy barqarorlik;

2) bir xil turdagi barqaror shakllanishlarni yaratishga qodir bo'lgan frazeologik model mavjudligini ko'rsatadigan modellik va ketma-ketlik, qanotli birliklarga aylangan aforizmlar "frazeologik qatorlar"ni yaratish uchun namuna bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Ma'lumki, ingliz va o'zbek tillarida aforizmlarni tavsiflash va tasniflash ham muhim ahamiyatga ega.

Inglizcha-o'zbekcha lug'atlar so'zligidan joy olmagan qator ergashtiruvchi bog'lovchilar mavjudligi aniqlandi: on condition (that), so that, in order that, as if (as though), so...that, such ... that, (not)so... as, than, so that, in spite of the fact that, though (although)in case. Sanab o'tilgan bog'lovchilar birikma tarzida bo'lib, murakkab tuzilishga ega bog'lovchi sanaladi.

O'zbekcha-inglizcha, inglizcha-o'zbekcha lug'atlar tahlilidan ko'rinadiki, ingliz tilidagi tarkibli bog'lovchilar inglizcha-o'zbekcha tarjima lug'atlar so'zligidan o'rin olmagan. Kelajakda bu yo'nalishdagi ikki tilli lug'atlar yaratishda sanab o'tilgan birliklarni kiritishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Zero, ingliz tillari tarjimada ushbu birliklarni o'z ekvivalenti bilan ifodalashga erishish tarjima sifatida va madaniyatini bir bosqich yuqoriga ko'taradi. Ingliz va o'zbek tillarida inson hayotidagi yutuq va yo'qotishlarni ifodalovchi ko'plab aforizmlar mavjudligini tushunish juda qiziq. Binobarin, ular tilshunos tadqiqotchilar e'tibordan chetda qoldira olmaydigan lingvistik hodisaga aylandi.

Ingliz tilidagi aforizmlar bo'yicha ko'plab tadqiqotchilar tadqiqot olib borishgan. Ingliz aforizmlari uchun Teylor, Ridout va Uayting, Norrik, Kollis, Galperin va boshqalar kabi ko'plab olimlar bu sohaga katta hissa qo'shdilar. [5;18] Biroq, turli yondashuv va maqsadlardan kelib chiqqan holda, ularning nashrlarida aforizmlarning u yoki bu tomoniga e'tibor qaratiladi. Umuman olganda, ushbu tilshunoslar bizga tilni qo'llashda qanday o'rganish haqida nazariy asoslar haqida umumiy ma'lumot beradi.

O'zbek aforizmshunosligi nuqtai nazaridan, aforizm bilan bog'liq bo'lgan ba'zi puxta asarlar ushbu sohani bilishga hissa qo'shgan va bu borada iboralar va aforizmlar o'rtasidagi farq ikki mezon: mazmun va grammatik tuzilmalar, mualliflar tomonidan to'plangan va to'plangan aforizmlar asosida tilga olinadi.

Qo'shma gaplarga kelsak, ingliz tilida sintetik koordinatsiya shaklidagi qo'shma Aforizm sintetik koordinatsiya shakliga qaraganda ko'proq aforizmlar bo'lib, faqat koordinatorsiz qo'shma gaplar o'zbek namunalarida 98 ta aforizimli 100 % ni tashkil etadi va koordinatorli qo'shma gaplarda o'zbekcha aforizm hosil bo'lmaydi.

Bog'lovchi so'z, ibora va gaplarni bog'lash uchun qo'llaniladigan so'zdir. Bog'lovchilar bir nechta so'zlarni va kattaroq gaplarni birlashtirishga imkon beradi, bu sizga murakkab jumalarni qurishga imkon beradi, nutqingizni yanada qiziqarli va ishonarli qiladi. Gapdagi bog'lovchi bir nechta vazifani bajarishi mumkin.

1. Ikki so'zni birlashtiring

- She is clever but shy / U aqlli, lekin uyatchan.

2. Ikki gapni bog'lang (qo'shma gapning bo'laklari)

- She dropped the bowl and it shattered into pieces / U kosani tashladi va u bo'laklarga bo'lindi.

## 3. Murakkab gap bo'laklarini bog'lash

- She went for a run, although we told her not to. / Biz unga qilmaslikni aytganimizga qaramay, u yugurgani ketdi.

Murakkab gaplarda bog'lovchi butun gapning o'rtasida ham, boshida ham kelishi mumkin. Ular gapning ikki qismini bog'lash uchun ishlatiladi: bosh va ergash gap. Ingliz tilida tobe bog'lovchilar ko'proq. Tobe bog'lovchilarga misollar:

because - chunki;

if - agar;

while - hozircha;

that - nima;

although - garchi;

in order to - maqsadida;

provide that - sharti bilan.

If I told you the secret, you would have to keep it.

Agar men senga sirni aytsam, uni saqlashing kerak edi.

They don't want to swim because it is too cold.

Ular suzishni xohlamaydilar, chunki havo sovuq.

**Diqqat qiling:** tobe bog'lovchi mustaqil bo'la olmaydigan, faqat bosh gap bilan birga qo'llangan tobe gapni boshlaydi.

Tarkibiga ko'ra barcha bog'lovchilarni (ham muvofiqlashtiruvchi, ham bo'ysunuvchi) uch guruhga bo'lish mumkin:

1. Bir so'zdan iborat. Barcha muvofiqlashtiruvchi birikmalar bir so'zdan iborat. Bir qancha tobe bog'lovchilar ham shu guruhga kiradi.

2. Murakkab (ikki yoki undan ortiq so'z). Bularga faqat tobe bog'lovchilar kiradi: as soon as (vaqtida), even if (hatto bo'lsa ham), so long as (ko'rishguncha).

3. Korrelyatsion bog'lovchilar. Ular ham ikki yoki undan ortiq so'zdan iborat, lekin ularning asosiy xususiyati gapning turli qismlarida (bir-biridan uzoqda) qo'llanishidir.

Qo'shma gaplarning oxirgi turiga batafsilroq to'xtalib o'tamiz, chunki bu ingliz tilidagi katta va muhim guruhdir. Gapdagi grammatik jihatdan teng elementlarni bog'lash uchun ishlatiladi. Ushbu turdagi birikma odatda aloqani muvofiqlashtirishda qo'llaniladi.

**Not only can I sing, but I can also dance.**

Men nafaqat qo'shiq aytishni, balki raqsga tushishni ham bilaman.

**I want either the ice cream or the apple pie**

Menga muzqaymoq yoki olma pirogi kerak.

Korrelyatsion bog'lanishlar parallel qo'llaniladi, ya'ni har bir qismda bir xil grammatik shakllar qo'llanilishi kerak (bog'lanishning har bir qismi bilan).

**Noto'g'ri:** I wear a swimsuit either when I go to the beach or in the swimming pool.

**To'g'ri:** I wear a swimsuit either when I go to the beach or when I go to the swimming pool.

Qo'sh bog'lovchining gapdagi o'rni ham muhim – uning qismlari ekvivalent so'z va iboralardan oldin qo'llanilishi kerak.

**Noto'g'ri:** Either you have to show a pass or your passport.

**To'g'ri:** You have to show either a pass or your passport.

Ingliz tilidagi tinish belgilari ko‘pincha rus tilidagidan farq qiladi. Bog‘lovchili gaplarda vergul qo‘llanilishida:

### **1. Muvofiqlashtiruvchi bog‘lovchilar bilan**

Odatda, ikkita bir hil a'zo orasiga va murakkab gaplarda, agar ular bir-biri bilan chambarchas bog‘langan bo‘lsa, vergul qo‘yilmaydi.

She usually studies in the library or at a cafe.

U odatda kutubxona yoki kafeda o‘qiydi.

I love you but I can't stay

Men seni yaxshi ko‘raman, lekin qololmayman.

### **2. Tobe bog‘lovchilar bilan**

Tobe gap bosh gapdan keyin kelganda, ko‘pincha vergul qo‘yilmaydi. Umuman olganda, tobe gapda bosh gapga oid muhim ma‘lumotlar bo‘lsa, vergul qo‘yilmaydi.

He is innocent until proven guilty.

Uni aybi yuq toki aybi isbotlanmaguncha aybsiz.

Agar ergash gap boshida bo‘lsa, asosiy qismdan oldin vergul qo‘yiladi.

Before his exam started, Jason went to get a drink of water.

Imtihon boshlanishidan oldin Jeyson suv olish uchun tashqariga chiqdi.

Ingliz tilida bog‘lovchilardan to‘g‘ri foydalanishni o‘rganish amaliyotni talab qiladi.

Har qanday til gramatikasida o‘zaro o‘xshashliklar va farqlar mavjud. Bu farqlar va o‘xshashliklarni ingliz va o‘zbek tilidagi qiyosini ko‘rdingiz. Bu ikki tildagi o‘xshashliklar ikki til gramatikasining ergashgan qo‘shma gaplarining tuzilishida ko‘rishimiz mumkin.

### **Адабиётлар/Литература/References:**

1. Дьячкова Н.А. Новый русский афоризм // Филологический класс. 2005. № 14. С. 24-29.
2. Дмитриева О.А. Культурно-языковые характеристики пословиц и афоризмов (на материале французского и русского языков), дис. канд. филол. наук. Специальность 10.02.20 - сравнительно-историческое, типологическое, сопоставительное языкознание. Волгоград, 1997.
3. Vaganova E.Y. Aforizm intertekstuallik nuqtai nazaridan matnning bir turi sifatida. Kaliningrad, 2002.- S. 261
4. Korolkova A.V. Frazеologiya kontekstida rus aforizmlari. Dis. fanlar doktori(filologiya). Smolensk, 2005.- P.
5. Oxford Book of Aphorisms. John Gross, the editor. Oxford University Press, 1987. – P. VII.
6. Oxford Book of Aphorisms. John Gross, the editor. Oxford University Press, 1987. – 383 p.

# SCIENCEPROBLEMS.UZ

## ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

*№ 9 (4) – 2024*

### АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

#### ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари** электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

**Муассис:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

**Таҳририят манзили:**

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

**Боғланиш учун телефонлар:**

(99) 602-09-84 (telegram).